

CONTRIBUȚII ALE NATO ȘI UE PENTRU CONSOLIDAREA SECURITĂȚII ȘI APĂRĂRII ÎN SPAȚIUL EUROATLANTIC

Drd. Alexandru EPARU

Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București

Ne confruntăm, astăzi, cu o imagine controversată a lumii, o imagine în care, alături de regiuni prospere din punct de vedere economic, dorim de stabilitate și interesate de integrare, regăsim și zone sărace, în care instabilitatea conduce către dezintegrare. Amenințările și vulnerabilitățile internaționale nu au dispărut, doar s-au actualizat.

Din cauza instabilității care s-a extins, iminența războiului vizează o concentrare de factori de risc, factori care variază de la o situație la alta. Așadar, situațiile actuale generează tensiuni care vor deveni explozive și vor duce, inevitabil, la o gamă de crize interne și internaționale, care, de regulă, au rădăcini etnice, religioase, teritoriale sau economice.

Multitudinea actorilor implicați în procesul de asigurare a securității și apărării în spațiul euroatlantic fac dificilă coordonarea și eficientizarea inițiativelor lansate pentru fiecare domeniu. De aici rezultă necesitatea ca fiecare „actor – generator de securitate” să încerce să conceapă strategii comprehensive de abordare a consolidării apărării.

Cuvinte-cheie: asigurarea securității, consolidarea apărării, politici comune de apărare, cultura de securitate, spațiu euroatlantic.

INTRODUCERE

Actualul mediu de securitate este caracterizat de transformări fundamentale, care necesită adaptarea criteriilor clasice de analiză a securității internaționale. Deși o „ciocnire a civilizațiilor” (Huntington, f.a., p. 164) a fost infirmată prin evoluția relațiilor internaționale după anii '90, iar schimbarea balanței de putere prin intermediul unor războaie devastatoare, de genul celor din secolul al XX-lea, este destul de improbabil să aibă loc, cel puțin pe termen mediu, totuși, arealul internațional nu este caracterizat de o stare de securitate care să fie la nivelul așteptărilor.

Provocări actuale la adresa securității se adaugă unor forme clasice de riscuri și vulnerabilități regionale, ceea ce ne determină să abordăm metode de cercetare documentară, dublate de o analiză de conținut, în vederea corelării structurale a domeniului analizat, identificării unor scheme sintetice de exprimare a informațiilor analizate sau, în cazul de față, reflectarea unui studiu comparativ al abordărilor NATO și ale UE, abordări semnificative care stau la baza optimizării activităților de cooperare în vederea consolidării securității și apărării în spațiul euroatlantic. Astfel, din analiză am identificat faptul că încă se mențin focare de tensiune tradiționale, iar modul lor de dezvoltare este influențat în mod intrinsec de apariția unor riscuri neconvenționale și transfrontaliere, precum terorismul, crima organizată și proliferarea armelor de distrugere în masă.

Complexitatea factorilor implicați în asigurarea securității și apărării unei regiuni, ca și eforturile financiare necesare acestui proces explică motivul pentru care, în condițiile actuale ale mediului internațional, niciun actor nu poate proiecta puterea, în context de consolidare a securității și apărării, de unul singur, pentru că interdependențele îl obligă la cooperare totală sau parțială.

Coordonarea și eficientizarea inițiativelor lansate pentru asigurarea securității și apărării devin dificile la nivelul actorilor implicați în procesul asigurării pentru fiecare domeniu. Astfel, este necesar ca, la nivelul fiecăruia dintre aceștia, să se desfășoare eforturi de uniformizare a abordărilor și o simplificare a procedurilor de planificare, coordonare etc. Rezultă necesitatea ca fiecare actor major să încerce să conceapă strategii, planuri comprehensive de abordare a reconstrucției, strategii de diplomatie publică, deoarece tot mai multe structuri din interiorul fiecăruia astfel de actor au un rol esențial mai ales în procesul de reconstrucție post-conflict.

Dintre actorii non-statali, cele mai importante structuri care se remarcă în domeniul securității și apărării sunt organizațiile internaționale. Ca parte componentă a sistemului mondial, acestea pot fi considerate elemente relativ noi, ce au luat naștere în perioada secolului XIX-lea. Importanța lor a crescut vertiginos pe parcursul secolului următor și se poate constata o înmulțire semnificativă abia după anul 1945.

Organizațiile internaționale nu sunt o continuare sub altă formă a exercitării mijloacelor de forță tradiționale, după cum afirmă unii teoreticieni (ex. Clausewitz) și nici o etapă în formarea unui stat. Colaborarea internațională, materializată prin aceste asociații, constituie elementul fundamental al unui sistem mondial stabil. Necesitatea acestui tip de organizare provine din diversificarea excesivă a problemelor cu care se confruntă actorii statali, multiplicarea amenințărilor, creșterea necesităților, dar și din nevoia de acțiune colectivă în soluționarea unor probleme comune, în rezolvarea acestora pe baza unor soluții eficiente, precum și în instituționalizarea unui proces decizional colectiv.

În cele ce urmează, ne vom concentra pe două dintre cele mai importante organizații internaționale, și anume Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (NATO) și Uniunea Europeană (UE), încercând să identificăm importanța și instrumentele folosite de acestea în managementul procesului de consolidare a securității și apărării în spațiul euroatlantic.

ASIGURAREA/CONSOLIDAREA SECURITĂȚII ȘI APĂRĂRII DIN PERSPECTIVA NATO

NATO este o alianță defensivă. Principala sa responsabilitate este aceea a protejării și apărării teritoriului și populației împotriva unui atac. Orice atac împotriva unui aliat va fi considerat un atac împotriva tuturor, conform articolului 5 din Tratatul de la Washington. În acest context, un rol deosebit în abordarea comprehensivă a procesului de asigurare a securității și apărării îl reprezintă summitul de la Lisabona, din 2010, unde țările membre au decis adoptarea unui *concept strategic* al Alianței pentru următorii 10 ani, concept ce a luat în calcul, pe lângă amenințările clasice, cum ar fi pericolul terorist, și noile provocări ale mediului internațional, și anume atacurile cibernetice, pirateria ș.a. (Ghiba, Chivu, 2014, p. 66).

Acest concept reflectă, în esență, abordarea integrată a NATO față de participarea în operații și îndeplinirea, în general, a misiunilor sale, ceea ce presupune relaționare cu alți parteneri și actori internaționali, instrumente civil-militare de gestionare a crizelor, sprijin pentru operații de stabilizare și reconstrucție, asigurarea securității

și apărării în regiune – exemplul Afganistanului a fost relevant în acest sens, unde s-a demonstrat că rolul NATO nu a fost unul strict militar.

Conform acestui concept strategic, adoptat în cadrul summitului, în perioada următoare, NATO a cunoscut o reală transformare atât organizațională, cât și conceptuală, prin reconfigurarea misiunilor, fapt ce a permis angajarea NATO dincolo de zona tradițională de acțiune.

NATO este o organizație guvernamentală în care țările membre își păstrează suveranitatea și independența, bazată pe cooperare politică și militară. Această organizație reprezintă legătura transatlantică prin care securitatea Americii de Nord este permanent legată de cea a Europei.

Tratatul Atlanticului de Nord, semnat la Washington la 4 aprilie 1949, a creat o alianță între zece națiuni independente europene și două nord-americane, angajate în apărarea reciprocă. În urma unor extinderi succesive, numărul țărilor membre este, în prezent, de 30, printre acestea aflându-se și România. Conform Preambulului Tratatului, membrii Alianței se angajează să salvgardeze libertatea, moștenirea comună și civilizația popoarelor lor, bazate pe principiile democrației, drepturilor omului și guvernării legii (*NATO Guide*, 2011, p. 21). Țelul principal al NATO, stabilit prin Tratatul de la Washington, este de a apăra libertatea și de a asigura securitatea tuturor membrilor săi prin mijloace politice și/sau militare. Realizarea acestui obiectiv însă poate fi pusă în primejdie de apariția unor crize și conflicte care să afecteze securitatea euroatlantică. Prin urmare, Alianța nu asigură numai apărarea membrilor săi, ci contribuie și la menținerea păcii și a stabilității în regiune prin acordarea oricărei forme de asistență în concordanță cu specificul conflictului.

NATO, ca organizație de asigurare a securității, determinată să participe la efortul internațional de asigurare a unui mediu stabil și sigur, este preocupată să își întărească eficiența în operațiile de gestionare a situațiilor de criză printr-o pondere crescută a colaborării între militari și civili. Permanentă transformare militară a NATO trebuie dublată și de cea politică, acesta fiind un răspuns la noile tipuri de amenințări asimetrice la adresa securității țărilor membre.

În mod frecvent, NATO participă la operații de menținere a păcii, asistență umanitară și sprijin în caz de dezastre, este implicată în lupta împotriva terorismului și reforma sectorului de securitate și își adaptează în mod continuu strategiile de acțiune într-o manieră care să îi permită îndeplinirea obiectivelor specifice. Scopul militar dominant al Alianței este, astăzi, acela de a promova stabilitatea în regiunile lumii în care instabilitatea ar putea să afecteze mai curând bunăstarea decât securitatea militară a numeroșilor săi membri (Bertram, 2006).

NATO demonstrează o adaptabilitate considerabilă în ultimii ani. Alianța și-a mărit componența, extinzând, astfel, zona de stabilitate în interiorul Europei și în zona de interes aferentă. De asemenea, a recunoscut că securitatea a devenit globală, ceea ce a determinat ca NATO, principala organizație de securitate a Occidentului, să fie pregătită să acționeze în afara spațiului euroatlantic dacă dorește să rămână credibilă în fața membrilor săi și a întregii lumi. Totuși, ceea ce NATO trebuie încă să accepte este că promovarea stabilității reprezintă singura sarcină pe care forțele sale sunt solicitate acum să o îndeplinească. NATO este necesară și pregătită pentru a genera forțe care să contribuie la asigurarea securității și apărării unor regiuni sensibile ale lumii. Aceasta a început în Balcani și se extinde până în Orientul Mijlociu, urmând, cel mai probabil, ca solicitarea pentru astfel de misiuni să crească în viitor.

Asigurarea securității și consolidarea apărării este un deziderat pentru care NATO este cea mai potrivită din punct de vedere politic și militar. Astfel, din punct de vedere politic, experiența recentă demonstrează că membrii tind să cadă de acord destul de rapid privind operațiile de securitate. Din punct de vedere militar, deși niciuna dintre forțele armate europene nu poate egala Statele Unite în privința cheltuielilor și a capacităților de luptă de vârf, acestea au experiență în operațiile de securitate și apărare. Mai mult, Comandamentul Suprem al Puterilor Aliate din Europa, de la Mons, este singurul calificat pentru a asigura activitatea pregătitoare atât pentru aliați, cât și pentru parteneri, în vederea dislocării forțelor în operațiile de menținere a păcii și a celor de izolare a focarelor de criză.

În procesul decizional al Alianței, ponderea „*stabilizatorilor*” nu trebuie să fie mai mică decât cea a „*luptătorilor*”. În final, forțele care au de-a face cu urmările intervenției sunt cel puțin la fel de importante ca forțele care intră primele în teren. Orice membru care dorește ca NATO să aibă capacitatea de stabilizare după ce lupta a luat sfârșit ar trebui să știe cum să câștige cât mai devreme posibil sprijinul a cât mai multor membri. Aliații ale căror forțe vor avea o importanță crucială după terminarea conflictului trebuie să aibă o influență proporțională înaintea începerii acestuia.

Conceptul strategic al Alianței – „*Active Engagement, Modern Defence*” – Angajare activă, Apărare modernă, adoptat în cadrul summitului de la Lisabona, în 2010, a adus noi abordări privind angajarea Alianței în prevenirea crizelor, managementul conflictelor și stabilizarea post-conflict în cooperare cu partenerii, ONU și UE (Declarația summitului de la Lisabona, 2010). Astfel, conceptul strategic a stat la baza evoluției Alianței în perioada următoare, evoluție desfășurată

într-un mediu internațional dinamic și schimbător, împotriva noilor amenințări, cu noi capacități și cu noi parteneri (Ghiba, Chivu, p. 73).

Având în vedere aceste aspecte și ținând cont de caracterul crescător transnațional al noilor provocări ale mediului internațional de securitate, în cadrul summitului de la Lisabona au fost evidențiate misiunile esențiale ale NATO, și anume: apărarea colectivă, gestionarea crizelor și securitatea prin cooperare. În conformitate cu acestea, NATO se angajează în mod activ, împreună cu alți actori internaționali și organizațiile care au ca obiect de activitate problemele legate de securitate și apărare, și este deschisă să aprofundeze această cooperare.

Alianța dorește să promoveze o abordare circulară a securității și să realizeze în mod eficient sarcinile fundamentale stabilite în conceptul strategic: apărarea colectivă, gestionarea crizelor și securitatea prin cooperare.

Complexitatea operațiilor de securitate încearcă să țină pasul cu natura multidimensională a provocărilor de securitate ale secolului XXI, făcând apel la o abordare cuprinzătoare, care să combine în mod eficient instrumentele politice, civile și militare. Din analiza capitolului 4 al conceptului strategic – *securitate prin gestionarea crizelor* – se poate scoate în evidență caracterul inovator privind abordarea crizelor, reiterându-se faptul că NATO, prin abordări politice și/sau militare, se va angaja acolo unde este posibil și atunci când va fi necesar pentru a preveni și a gestiona o criză (Savu, 2011, pp. 85-86) sau a lua măsuri specifice procesului de stabilizare și reconstrucție post-conflict, în cooperare cu structuri civile.

Summitul NATO de la Chicago, din 2012, este foarte important în evoluția Alianței, deoarece reprezintă, practic, verificarea „*foii de parcurs*” a summitului de la Lisabona. Astfel, au fost planificate dezbateri privind modul de îndeplinire a celui de al șaptelea concept strategic, în scopul luării celor mai bune decizii referitoare la operațiile derulate de către NATO, dezvoltarea capacităților Alianței și prezentarea unui pachet cuprinzător și coerent pentru apărare, ce a inclus noile concepte: Smart Defence, NATO Forces 2020, Connected Forces (Declarația summitului de la Chicago, 2012), precum și alte subiecte de interes. Importanța acestui summit este semnificativă, deoarece această întrunire materializează trecerea de la etapa luării unor decizii sau a unor abordări teoretice care au avut loc cu prilejul summitului de la Lisabona către faza de implementare.

Alianța deține o expertiză unică și recunoscută pe plan internațional în privința securității și apărării, implicându-se, de asemenea, și în sfera civil-politică. Soluția Echipelor de Reconstrucție Provincială (PRT), inițiată de SUA și extinsă,

ulterior, la alte state membre ale NATO participante în gestionarea reconstrucției post-conflict în teatrele de operații din Irak și Afganistan, poate reprezenta, într-o anumită etapă de gestionare a perioadei post-conflict, o alternativă la cea pur militară, aceste echipe având o componentă interdisciplinară (militari și civili) și capacitatea să repună în drepturile legitime autoritățile naționale și locale, să înlăture cauzele regionale de instabilitate și să participe la reconstrucția și reabilitarea unor elemente principale de infrastructură.

Managementul asigurării securității și apărării, din perspectiva NATO, presupune cunoașterea amenințărilor, riscurilor, anticiparea și pregătirea reacțiilor, găsirea soluțiilor necesare, precum și o comunicare optimă cu populația, care trebuie pregătită și consiliată în mod adecvat în legătură cu deciziile luate și cu situația respectivă. Numărul mare de personal civil aparținând organizațiilor internaționale, neguvernamentale, private sau de voluntari, implicat în operațiile conduse de NATO, determină necesitatea coordonării acțiunilor civile și militare pentru realizarea unității de efort și de scop în vederea normalizării vieții economico-sociale în zona afectată de conflict sau de criză.

Forțele participante la asigurarea securității și apărării vor trebui să-și păstreze, ca bază de planificare și execuție, caracterul expediționar, vor avea, în continuare, un caracter întrunit și multinațional, iar amploarea acțiunilor în context post-conflict va rămâne dependentă de disponibilitatea statelor în ceea ce privește contribuția financiară și voința de implicare.

În acest context, structura forței destinată pentru asigurarea consolidării securității și apărării va fi caracterizată de creșterea componentei civile a forței multinaționale, prin mărirea numărului organizațiilor internaționale umanitare, guvernamentale, neguvernamentale și private de voluntari care participă la acest tip de operații, în comparație cu forțele militare aparținând NATO, care vor avea, în principal, rolul de a pregăti și instrui forțele militare ale statului (statelor) în cauză, precum și asigurarea siguranței componentei civile.

Din studiul lucrărilor de specialitate, prezentate și în bibliografia selectivă, rezultă că abordarea operațiilor din perspectiva mai multor state membre ale NATO tinde aproape spre aceeași finalitate, dar cu particularități generate de interesele și resursele puse la dispoziție de fiecare stat.

Prin urmare, se poate ajunge la afirmația că statele membre ale NATO vor continua să fie „actori” cu doctrine transparente în contextul operațiilor de securitate, cu principii și reguli cunoscute, în spiritul și litera prevederilor dreptului internațional aplicabil în conflictele armate, „actori” ce vor continua să se confrunte

cu alții, aparent lipsiți de doctrine, dar cu tehnici, tactici și proceduri flexibile și adaptabile în funcție de adversarul cu care se confruntă și cu motivația întreținută și alimentată prin fanatism sau alte tipuri de interese. Această situație scoate în evidență, mai ales în contextul asigurării securității și apărării, un alt participant la acest tip de acțiuni, și anume populația civilă.

În funcție de profilul și capacitățile forței, îndeplinirea obiectivelor și reușita procesului de asigurare a securității, ca proces generic, dar și a operației militare subsumate acestuia, constă în selectarea și aplicarea tehnicilor menite să promoveze cooperarea și consensul, fie prin persuasiune și influență, fie prin intermediul unei combinații de tehnici destinate promovării consensului cu cele destinate controlului, impunerii și, uneori, chiar și a corecției.

Urmărind politica sa de preservare a păcii, prevenire a războiului, întărire a securității și stabilității, în conformitate cu sarcinile sale de securitate fundamentale, NATO va căuta, în cooperare cu celelalte organizații, să prevină conflictele sau, în situația apariției unei crize, să contribuie la gestionarea sa efectivă, cu aplicarea normelor dreptului internațional, inclusiv prin posibilitatea executării de operațiuni non-articol 5 de răspuns la crize. Pregătirea Alianței pentru îndeplinirea unor astfel de operațiuni vine în sprijinul obiectivului mai larg de întărire și extindere a stabilității și implică, adeseori, participarea partenerilor Alianței.

O parte tot mai importantă a eficacității misiunilor NATO de securitate și apărare se referă la contribuția distinctă a Alianței la eforturile comunității internaționale de preservare și restaurare a păcii și de prevenire a conflictelor. În acest context, NATO s-a oferit să sprijine, după caz și în conformitate cu propriile sale mecanisme, operațiile de menținere a păcii și alte operații sub autoritatea Consiliului de Securitate al ONU, inclusiv prin punerea la dispoziție a resurselor și expertizei Alianței.

După 2010, evoluția NATO ilustrează nu numai preocuparea de a răspunde eficient noilor riscuri și amenințări, ci și tendința statelor membre și a structurilor sale de conducere de a transforma Alianța într-un nucleu politico-militar al unui eventual sistem de securitate cu vocație general europeană.

Pledează, în acest sens, următorii factori: modificările de doctrină și structurale; preocupările de a proiecta stabilitatea existentă din vestul Europei în partea de est a continentului, prin sprijinirea proceselor de afirmare a societăților democratice în centrul și estul european, în special prin asistența acordată restructurării organismelor militare și asigurării controlului civil asupra armatelor din aceste țări, prin pregătirile pe care le face pentru a participa, în caz de necesitate, la misiuni de menținere a păcii și la cele de impunere a păcii în afara prevederilor art. 5; intenția

de extindere treptată spre est, prin includerea țărilor central- și est-europene; dezvoltarea unor relații de parteneriat și cooperare în vederea creării unui mediu de securitate și stabilitate mondială.

De aceea, NATO ar trebui să-și reafirme angajamentul pentru apărarea colectivă a țărilor membre. În plus, având în vedere provocările probabile, forța pe care Alianța o poate oferi pentru operațiile de securitate va fi, de asemenea, adecvată în scopul asigurării apărării colective.

NATO demonstrează o disponibilitate remarcabilă de a se adapta la noile realități și de a face din asigurarea securității și apărării misiunea sa centrală. *Alianța rămâne fundamentul unei apărări colective puternice și forumul transatlantic esențial pentru consultări pe teme de securitate și pentru decizii între aliați.*

SECURITATE ȘI APĂRARE DIN PERSPECTIVA UE

Uniunea Europeană se dorește un actor global care dezvoltă, într-adevăr, politici într-o mare varietate de domenii. În domeniul managementului crizelor și prevenirii conflictelor, *Strategia de Securitate a UE* reprezintă documentul de bază, iar un prim pas în implementarea efectivă a acesteia poate fi menționat prin politicile existente în toate domeniile relațiilor externe; un altul poate consta în permanenta reevaluare a politicilor existente, în funcție de obiectivele trasate de strategie; în fine, sunt domeniile care trebuie încă identificate și elaborate în profunzime.

Politica de Securitate și Apărare Comună (PSAC) reprezintă răspunsul dat de UE la crizele și provocările la adresa securității și a intereselor statelor membre, apărute după încheierea Războiului Rece. Deși ideea integrării politicilor europene de securitate și apărare are o istorie de aproape o jumătate de secol, realizarea ei efectivă s-a produs destul de târziu, în contextul generat de criza din Kosovo (Sarcinschi, 2005, p. 38.).

Odată cu semnarea Tratatului de la Lisabona, în decembrie 2007, a fost creată *Politica de Securitate și Apărare Comună (PSAC)*, care urmează fostei *Politici Europene de Securitate și Apărare (PESA)*, oferind cadrul instituțional pentru derularea cooperării în domeniul securității și apărării, la nivelul UE. Un element de individualizare a PSAC este faptul că își păstrează caracterul interguvernamental, funcționând în baza principiului unanimității în luarea deciziilor.

Strategia Globală pentru Politică Externă și de Securitate, adoptată în iunie 2016, constituie cadrul director al acțiunii externe a Uniunii pe termen mediu și lung, căreia îi este subsumată și PSAC. Astfel, UE se bazează pe parteneriate solide

cu alți actori în asigurarea securității și apărării, printre care Consiliul Europei și OSCE, rolul său în asigurarea securității și apărării dezvoltându-se într-o perioadă relativ scurtă de timp (Cîrciumaru, 2010, p. 90).

Beneficiind de sprijinul parlamentelor naționale și al Parlamentului European, UE este un important actor internațional: arsenalul său politic cuprinde instrumente civile și militare, iar politicile sale – fie de comerț, dezvoltare sau securitate – prezintă o mare importanță în lume. Subscris obiectivului general de instituire a unei capacități de apărare europene comune, realizată prin contribuția statelor membre cu capacități civile și militare, sub egida PSAC au fost înregistrate progrese semnificative atât prin dezvoltarea cadrului conceptual, cât și prin lansarea unor inițiative de dezvoltare a capacităților de securitate și apărare, în susținerea profilului activ al UE pentru a putea răspunde provocărilor de securitate. De asemenea, în 2020 a fost inițiat un proces de reflecție (Busola Strategică) ce vizează definirea profilului de actor relevant al UE în domeniul securității și apărării.

Un obiectiv cheie al UE este asigurarea legăturii dintre abordările PESC (pilonul II) și rolul comunitar (pilonul I) (Anexa VI la concluziile președinției Consiliului European de la Nisa din 2000). Într-adevăr, atât „*Programul UE pentru prevenirea conflictelor violente*” al Consiliului European, cât și „*Comunicarea Comisiei cu privire la prevenirea conflictelor*” pun accentul pe dezvoltarea coerenței dintre „*pilonii*” UE în vederea îmbunătățirii eficacității sale în calitate de actor în asigurarea securității și apărării în spațiul euroatlantic. Strategia globală privind politica externă și de securitate a UE stă la baza dezvoltării durabile viitoare a acestei mari familii europene.

Managementul asigurării securității și apărării în cadrul UE este strâns legat de evoluția politicii externe și de securitate comună, care nu a existat până în anul 1993, când Tratatul de la Maastricht a intrat în vigoare. Înainte, relațiile externe se rezumau la relațiile comerciale, la cele privind raporturile cu coloniile unor state membre sau la cele ce priveau ajutorul acordat țărilor în curs de dezvoltare. Acum, UE se confruntă cu o serie de crize majore, care se manifestă atât în interior, cât și dincolo de aceasta (conform Strategiei Globale pentru Politică Externă și de Securitate a Uniunii Europene).

Definirea unei politici externe europene a început deja cu așa-numitul proces de *cooperare politică europeană*, care, cu tot caracterul declarativ, a reprezentat un moment important.

În deceniile recente, UE a construit o rețea multiplă de relații internaționale, al căror domeniu se extinde mult peste relațiile comerciale și de dezvoltare economică,

ducând la dezvoltarea unei cooperări care să includă dialogul politic, sprijinul democrației și cooperarea în investiții. Acest lucru, dublat de o integrare profundă, i-a conferit Uniunii Europene un nou statut în exercitarea responsabilităților, drepturilor și obligațiilor ce-i revin ca actor global și în ceea ce privește crearea instrumentelor necesare exercitării acestora.

Odată cu crearea *politicii externe și de securitate comună (Common Foreign and Security Policy/CFSP)*, statele membre au putut să-și coordoneze politicile proprii și să-i confere UE o identitate politică proprie, Uniunea dispunând de mecanisme și instrumente necesare realizării acestei identități (Cameron, 2003, pp. 20-34).

Astăzi, UE beneficiază atât de o viziune strategică, integrată în cadrul propriei strategii de securitate, cât și de instrumentele necesare asumării unui rol operațional în domeniul managementului crizelor, ceea ce-i permite să fie angajată activ în dezvoltarea unui profil global în arhitectura de securitate internațională. Pe plan instituțional intern, Uniunea parcurge un proces complex de reconfigurare a rolului pe care îl are în gestionarea securității globale, de dezvoltare pe coordonate extinse a dimensiunii de securitate și apărare, susținută de operaționalizarea capacităților relevante pe această dimensiune.

UE se afirmă ca o forță în măsură să se transforme într-un factor de stabilitate și un model de urmat, ca o putere aflată în căutarea unui cadru moral pe care să se bazeze în procesul de globalizare ancorată în principiile solidarității și ale dezvoltării durabile, dată fiind noua arhitectură multipolară a lumii, respingând *ab initio* violența, teroarea și fanatismul, nerămânând indiferentă la nedreptățile cu care lumea se confruntă în prezent.

Cvasitotalitatea realizărilor sale de după 2010 le datorează aplicării prevederilor de largă deschidere ale *Strategiei Europene de Securitate (SES)*, o strategie globală, care prezintă o viziune comună a amenințărilor și răspunsurilor ce trebuie aduse acestora, oferă Uniunii un ghid de acțiune internațională și invită la dezvoltarea unei culturi strategice europene și a capacităților – militare, civile, diplomatice – necesare Europei pentru a interveni în mediul regional, continental și internațional de securitate.

Prin materializarea ideilor SES 2003, cu o nouă ierarhizare a amenințărilor la adresa securității europene și globale, organizația este pe cale de a deveni o autoritate politică credibilă europeană, un actor regional responsabil, iar prin multitudinea și amploarea demersurilor întreprinse în planul securității și stabilității

regionale și globale, are un important rol în afirmarea calității sale de putere mondială credibilă. Acest trend de afirmare acțională, constatat în urma analizei de conținut, provine din ansamblul operațiilor sale militare, care întăresc vizibilitatea PSAC pe continent și în lume, permit validarea principalelor instrumente politice, economice și financiare și contribuie la ameliorarea capacităților de apărare ale Uniunii, confirmă ideea parteneriatului strategic cu o Alianță puternică, dar nu exclusivă, completează un dispozitiv de apărare europeană global, contribuie la construirea unei puteri mondiale credibile.

Extinderea ariei de acțiune a misiunilor dincolo de cele existente, de tip umanitar, de menținere a păcii și management al crizelor, inclusiv impunerea păcii (cunoscute ca sarcini de tip Petersberg), prin includerea operațiilor comune de dezarmare, furnizarea de asistență și consiliere militară, combaterea terorismului reprezintă un alt aspect deosebit de important pentru creșterea eficienței misiunilor UE de gestionare a crizelor, conform Tratatului de la Lisabona.

De asemenea, am identificat că elemente de noutate sunt clauza de solidaritate și cea de asistență și sprijin reciproc în caz de agresiune. Astfel, realizările notabile în implementarea Strategiei Globale vizează: pachetul securitate și apărare, în toate dimensiunile sale, reziliența statală și societală în vecinătate, abordarea integrată a crizelor și conflictelor externe, ordini regionale cooperante, guvernanta și multilateralismul bazat pe reguli, nexus-ul intern-extern.

În noua ecuație strategică a secolului XXI, credem că UE are o poziție privilegiată, ce se sprijină pe calitatea de organizație globală, dotată cu toate mijloacele – economice, diplomatice, civile și militare – de acțiune externă, dar și cu o viziune globală și o strategie de securitate specifică, pe eforturile sale de modernizare militar-strategică, în condițiile unor solicitări tot mai consistente din partea altor actori internaționali, cum sunt ONU și NATO.

Determinarea UE de a participa responsabil la securitatea mondială, așa cum se subliniază în Strategia Europeană de Securitate, la gestionarea civilă a crizelor, reprezintă o preocupare esențială a politicii sale externe.

În domeniul securității și apărării, cel mai avansat din perspectiva implementării, sunt consemnate o serie de progrese de etapă în susținerea obiectivelor asumate de Uniune pe acest palier, progrese identificate ca bază de optimizare a activităților de contribuție la asigurarea domeniului, astfel: consolidarea dimensiunii operaționale a angajamentului UE prin crearea Capacității de planificare și conducere a misiunilor non-executive ale Uniunii (MPCC), lansarea și operaționalizarea unui pachet

de inițiative, incluzând Fondul European pentru Apărare (EDF), Analiza coordonată anuală în domeniul apărării (CARD) și Cooperarea Structurată Permanentă (PESCO), precum și consolidarea dimensiunii civile a PSAC, inclusiv prin adoptarea pactului civil în domeniul PSAC.

COOPERAREA NATO-UE ÎN ASIGURAREA SECURITĂȚII EUROATLANTICE

Relația UE-NATO a fost instituționalizată prin adoptarea, în 2002, la Copenhaga, a Acordurilor NATO-UE, care permiteau accesul UE la mijloacele și capacitățile Alianței, în vederea derulării de operații sub conducerea Uniunii.

Acordurile „Berlin Plus”, cum au fost numite, prevedeau garantarea accesului UE la capacitățile de planificare ale NATO, în vederea conducerii de operații, și identificarea opțiunilor europene de comandă pentru DSACEUR¹ pe timpul derulării unei operații UE cu recurs la mijloacele și capacitățile NATO (Handbook on CSDP, 2012, p. 46). Consiliul European de la Nisa, din 2000, a pus bazele parteneriatului strategic dintre NATO și UE, acesta fiind formalizat prin Declarația Comună UE-NATO cu privire la Politica Europeană pentru Securitate și Apărare. După încheierea acestor aranjamente, a fost lansată, în 2003, prima operație militară a UE – Concordia, iar în 2004 – operația EUFOR – Althea, în Bosnia-Herțegovina.

Parteneriatul strategic este construit pe o viziune comună asupra noilor provocări la adresa securității internaționale. În timp ce NATO rămâne principala organizație internațională cu capacitățile necesare apărării statelor membre și menținerii sau impunerii păcii, UE, prin elaborarea Politicii Europene pentru Securitate și Apărare, a adăugat la instrumentele economice de care dispune și capacitatea de a conduce independent misiuni de managementul crizelor. Principiile comune pe care se bazează parteneriatul strategic dintre cele două mari organizații sunt:

- Parteneriatul asigură faptul că activitățile în cadrul managementului crizelor sunt mutuale, dar, în același timp, respectă natura fiecărei organizații.
- Consultări, dialoguri, cooperare și transparență.
- Egalitatea – prin respectarea autonomiei deciziilor fiecărei părți.
- Respectarea intereselor statelor membre ale UE și ale NATO.
- Respectarea Cartei ONU.

¹ Deputy Supreme Allied Commander Europe.

- Consolidarea coerentă, transparentă și mutuală a capacităților militare comune ale celor două organizații (Strategia globală a UE în domeniul politicii externe și de securitate).

Obiectivele stabilite ale parteneriatului strategic sunt:

- Uniunea Europeană asigură implicarea totală în cadrul PESA a statelor membre ale NATO, care nu sunt membre ale UE.
- NATO sprijină PESA și asigură accesul UE la capacitățile NATO.
- Ambele organizații se angajează să dezvolte capacitățile comune stabilite (Raportul anual referitor la aplicarea PSAC, decembrie 2020).

La summitul de la Lisabona, din 2010, Alianța a subliniat dorința de a îmbunătăți parteneriatul cu UE, în sensul unui efort comun și complementar al celor două organizații în menținerea climatului de pace în lume: „Consolidarea pe deplin a acestui parteneriat strategic, așa cum a fost convenit de către cele două organizații și consacrat în conceptul strategic, este deosebit de importantă în mediul actual de austeritate; NATO și UE trebuie să continue și să consolideze cooperarea practică în cadrul operațiunilor, la nivelul consultărilor politice extinse și în ceea ce privește dezvoltarea de capacități. NATO și UE cooperează în operațiuni de gestionare a crizelor, pentru consolidare reciprocă, în special în Afganistan, Kosovo și în lupta împotriva pirateriei”. (Savu, 2011).

În Afganistan, spre exemplu, UE și NATO au încercat să implementeze abordarea comprehensivă. Misiunea ISAF a NATO a avut ca obiectiv să construiască un mediu stabil și sigur, în care statul afgan și ceilalți participanți internaționali să dezvolte un regim și instituții democratice, care să stea la baza dezvoltării acestui stat. În ceea ce privește problema pirateriei, forțele navale ale NATO și UE (Ocean Shield și EUNAVFOR Atalanta) sunt desfășurate, din 2008, pe coasta Somaliei pentru misiuni de luptă împotriva pirateriei.

Prin aceste parteneriate, cele două mari organizații încearcă să-și consolideze domeniile deficitare și punctele slabe. Astfel, UE deține resursele financiare și instrumentele de dezvoltare care pot contribui la refacerea economică a societăților distruse de războaie, iar perspectiva pentru unele state de a deveni membre ale UE poate oferi un stimulent puternic pentru asigurarea cooperării. Pe de altă parte, avantajul indiscutabil al NATO constă în capacitățile sale militare, inclusiv expertiza deținută în privința planificării, organizării și desfășurării operațiilor care implică forțele armate ale aliaților și ale partenerilor din domeniul securității.

Alianța face un efort deosebit să îndeplinească întreaga gamă de sarcini necesare pentru edificarea statelor și dezvoltarea socială și economică; aici trebuie să intervină și instrumentele și resursele economice de care dispune Uniunea Europeană.

În ceea ce privește continuarea acțiunilor de implementare a inventarului de măsuri agreeate pentru dezvoltarea cadrului de cooperare NATO-UE, din corelarea structurală desfășurată pe parcursul cercetării documentare efectuate a rezultat faptul că au fost înregistrate progrese notabile în ceea ce privește mobilitatea militară, securitatea cibernetică, domeniul hibrid, comunicarea strategică și desfășurarea de exerciții comune. Totodată, implicarea în asigurarea securității internaționale va însemna: utilizarea coerentă și integrată, în evantaiul de situații de gestionare a crizelor, a instrumentelor comunitare și a instrumentelor civile ale PESA; gestionarea civilă a crizelor din sectoarele prioritare; contribuția Uniunii la reforma sectorului de securitate și susținerea procesului de dezarmare, demobilizare, de stabilizare și reconstrucție post-conflict și a reinsertiei; desfășurarea de dispozitive integrate și variabile de gestiune civilă a crizelor, care răspund nevoilor specifice din teren și instituțiilor locale; ducerea simultană a mai multor operații PESA de gestiune a crizei; înscrierea în durata misiunii și situarea la înălțimea calificării necesare a personalului participant la gestiunea civilă a crizelor și asigurarea coerenței eforturilor.

Se evidențiază, astfel, importanța legăturilor transatlantice și nevoia ca NATO și UE să acționeze ca parteneri egali. UE își reiterează angajamentul față de NATO și afirmă că un parteneriat „echilibrat” între UE și NATO trebuie permanentizat.

CONCLUZII

O posibilă explicație pentru ritmul diferit de asumare și implementare a obiectivelor de asigurare a securității și apărării de către actori este chiar implicarea lor temporală diferită. Din materialele analizate, a rezultat faptul că ideal ar trebui ca ambele dimensiuni, atât asigurarea securității, cât și consolidarea apărării, să fie lansate simultan (Ionescu, 2014, p. 35). Aici trebuie însă să atragem atenția că practicienii denunță tocmai dificultatea desfășurării simultane a acestor obiective fundamentale, în timp ce teoreticienii critică tocmai concentrarea actorilor fundamentali pe asigurarea securității în detrimentul încurajării proiectelor specifice de consolidare.

La o analiză detaliată, particularizată, pe rolul fiecărui actor, descoperim lipsuri atât doctrinare, cât și operaționale (de exemplu, lipsa unor strategii de intrare, ieșire, până la planuri cu obiective pentru fiecare rotire, comandant, senior reprezentative).

Mai mult, de exemplu pentru situația din Afganistan, strategia și obiectivele identificate teoretic de afgani, dar în realitate de comunitatea internațională, nu au fost relevante și nici pe deplin asumate de actorii externi.

Pe de altă parte, deși asistăm la o demilitarizare a procesului de consolidare a apărării, este încă insuficient folosit rolul unor civili cu mare vizibilitate, precum Reprezentantul Special al NATO sau Reprezentantul Special al ONU. Din această perspectivă, organizațiile internaționale de securitate trebuie să reafirme „credința în drepturile fundamentale ale omului, în demnitatea și valoarea persoanei umane” și să creeze „condițiile necesare menținerii justiției și respectării obligațiilor decurgând din tratate și ale izvoare ale dreptului internațional” (Carta Națiunilor Unite).

Sub mandat ONU, organizațiile internaționale de securitate sunt competente să acționeze pentru garantarea păcii, rezolvarea diferendelor și asigurarea securității internaționale. Deși mandatul ONU are o aplicabilitate universală și orice conflict care amenință pacea și securitatea internațională poate fi introdus pe ordinea sa de zi, modalitatea în care au fost abordate crizele a depins adesea de interesele marilor puteri, respectiv ale celor cinci membri permanenți ai Consiliului de Securitate (Almășan, 2012, pp. 138-149).

Dacă, în ultimul deceniu, beneficiile cooperării regionale s-au măsurat în special în termeni politici, prin reconstruirea încrederii reciproce între statele din regiune, provocarea prezentului constă în identificarea și promovarea de proiecte concrete care să conducă la modernizarea și dezvoltarea regiunii ca întreg și a fiecărui stat în parte, astfel încât standardele de viață ale populației să fie îmbunătățite.

ONU nu poate garanta securitatea colectivă, soluționarea pașnică a conflictelor și nici eliminarea tuturor formelor de violență din lume, însă poate contribui la atingerea acestor scopuri prin intermediul actorilor statali și al organizațiilor internaționale de securitate, inaugurând o lume în care renunțarea la orice act de violență să pară varianta corectă și potrivită de acțiune.

Un conflict între state care sunt membre ale unei organizații internaționale, care cooperează în cadrul acesteia și care încearcă să-și rezolve diferendele sub acoperișul ei, dobândește stimulii importanți și eficienți în vederea reducerii gradului de violență. Substanța conflictului nu se va schimba, dar modul de soluționare al acestuia va fi influențat decisiv de organizația internațională. Efectele vor fi și mai mari dacă organele și instituțiile organizației vor fi, și ele, implicate în procesul de soluționare.

Mutarea conflictului din zona ideologiei politice în cea a diferențelor etnice, rasiale, religioase, lingvistice sau de clasă cere o reconsiderare a puterii entităților sociale și, în consecință, a instrumentelor de asigurare a securității și apărării.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ:

1. Almășan, C.I. (2012). *Capabilități militare de răspuns la crize*. În *Revista Forțelor Terestre*, anul 3, nr. 4. București.
2. Bertram, C. (2006). *Operații – trecut și viitor*. În *Revista NATO*, <http://www.nato.int/docu/review/2006/issue1/romanian/military.html>, accesat la 12 septembrie 2021.
3. Biddle, S., MacDonald, J., Baker, R. (2017). *Small Footprint, Small Payoff: The Military Effectiveness of Security Force Assistance*. În *Journal of Strategic Studies*.
4. Buzan, B., Wæver, O., Wilde, J. de (2011). *Securitatea – un nou cadru de analiză*. Cluj-Napoca: Editura C.A. Publishing.
5. Cameron, F. (2003). *Towards an EU strategic concept*. În *Romanian Journal of European Affairs*, vol. 3, nr. 3. București: Institutul European din România.
6. Cîrcumaru, F. (2010). *UE și implicarea organismelor sale în rezolvarea crizei din Balcani*. În *Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”*, nr. 3. București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”.
7. Ghiba, D., Chivu, Gh. (2014). *Promovarea securității internaționale prin parteneriat și cooperare – cheia succesului NATO*. București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”.
8. Huntington, S.P. (f.a.). *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale*. București: Editura Samizdat.
9. Ionescu, I. (2010). *Univers strategic*. În *Revistă Universitară Română de Studii de Securitate*, <http://iss.ucdc.ro/revista-pdf/us4.pdf>, accesat la 9 septembrie 2021.
10. Robinson, P. (2010). *Dicționar de securitate internațională*. Cluj-Napoca: Editura C.A. Publishing.
11. Sarcinschi, A. (2005). *Elemente noi în studiul securității naționale și internaționale*. București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”.
12. Savu, C. (2011). *Conceptul strategic al Alianței Nord Atlantice – 2010*. În revista *Gândirea militară românească*, nr. 1.
13. Ullman, H. (2021). *Al cincilea cavaler al apocalipsei și noul M.A.D.* București: Editura Militară.
14. *Carta albă a apărării* (2017; 2021). București.
15. *Constituția României* (2003).
16. Declarații summituri NATO – 2010-2021, www.nato.int, accesat la 12 septembrie 2021.
17. *Handbook on CSDP* (2012), https://eeas.europa.eu/archives/docs/csdp/structures-instruments-agencies/european-security-defence-college/pdf/handbook/handbook_csdp_2_aufage-revised.pdf, accesat la 12 septembrie 2021.
18. *NATO Guide*, Public Diplomacy Division NATO 1110. (2011). Belgia: Bruxelles.
19. *Strategia Globală de Politică Externă și de Securitate a Uniunii Europene*, <https://www.mae.ro/node/39086>, accesat la 12 septembrie 2021.

20. *Strategia Națională de Apărare a Țării, 2020-2024* (2020). Administrația Prezidențială, București, https://www.presidency.ro/files/userfiles/Documente/Strategia_Nationala_de_Aparare_a_Tarii_2020_2024.pdf, accesat la 2 septembrie 2021.
21. *Tratatul Nord-Atlantic*, Washington D.C., 4 aprilie 1949, <http://www.mae.ro/sites/default/files/file/pdf/TRATATUL%2520NORD-ATLANTIC.pdf>, accesat la 2 septembrie 2021.
22. www.dri.gov.ro/d0cuments/Carta%200.N.U..pdf, *Carta Națiunilor Unite*, accesat la 2 septembrie 2021.
23. www.eorparl.europa.eu, *Anexa VI* la concluziile președinției Consiliului European de la Nisa din 2000, accesat la 2 septembrie 2021.
24. www.europa.eu/globalstrategy/en/Strategia_Globală_de_Politică_Externă_și_de_Securitate_a_Uniunii_Europene_global-strategy-foreign-and-security-policy-european-union, accesat la 12 septembrie 2021.
25. www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_68828.html, accesat la 2 septembrie 2021.
26. www.nato.int/cps/eu/natolive/nato_countries.html, accesat la 12 septembrie 2021.
27. www.presidency.ro/static/Declaratie%20Chicago%20RO%20final.html, accesat la 2 septembrie 2021.